

Урок № 15

ЛЕКСИКОЛОГІЯ

Тема: Групи слів за їх походженням: власне українські й запозичені (іншомовного походження) слова. Тлумачний словник української мови. Словник іншомовних слів.

Обговорення вислову.

— Сьогодні ми вирушаємо в країну Лексикологію, де скрізь панує лексика. Ця країна вам уже знайома, а її мешканці — ваші давні друзі.

— Що ж то за країна Лексикологія?

Лексикологія (від грец. *lexis* — слово *logos* — вчення) - розділ мовознавства, який вивчає лексичний склад мови.

— Що таке лексика?

Лексика (від грец. *lexikos* — той, що відноситься до слова) — словниковий склад мови, тобто всі слова, що є в тій чи іншій мові.

— Тепер вам легко назвати мешканців цієї країни?

Звичайно, це слова.

III.

За походженням слова поділяються на дві групи: корінну українську лексику й запозичені слова. Запозичені слова становлять приблизно 10 відсотків словникового складу української мови.

Джерелом знаходження таких слів є словники.

Запишіть тему уроку та поміркуйте над питаннями:

- Що ми маємо з'ясувати на уроці?
- Що зможемо робити практично після цього уроку?
- Навіщо треба знати групи української лексики за її походженням?

IV. ЗМІСТ ОСНОВНОЇ РОБОТИ

Колективне опрацювання таблиці «Лексика української мови за походженням».

Власне українські слова	Запозичені слова (іншомовні)
Слова, що виникли на українському ґрунті (<i>мрія, вареники, віхола, хурделиця, чобітки</i>). Їх немає в інших мовах.	Слова, що ввійшли в українську мову з інших мов: з грецької: <i>горизонт, бібліотека</i> з німецької: <i>крейда, бутерброд, фарба</i> з французької: <i>гараж, пляж, майонез, жури, сюжет</i> з англійської: <i>джентльмен, джем, футбол, спонсор</i> з голландської: <i>гавань, яхта, краб, люк</i> з італійської: <i>дует, піаніно</i> з польської: <i>скарга, гудзик, герб</i>

3. Робота з текстом.

З а в д а н н я: прочитайте поданий текст, назвіть усі слова іншомовного походження, поясніть їх лексичне значення. Запишіть фонетичною транскрипцією запозичені слова.

Звичайно, усі мови світу запозичують одна в одної слова. Скажімо, англійська в її американському варіанті за рік «приручає» 200-300 слів (здебільшого – наукових термінів).

А от українська мова за кілька років уже встигла «прихопити» з англійської кілька тисяч слів! Серед них і «медіа», «брифінг», «рейтинг», «супермаркет». Однак усі ці слова мають українські відповідники.

(медіа- засоби інформації; брифінг- коротка офіційна зустріч; рейтинг - числовий або порядковий показник успішності; супермаркет - великий універсальний магазин самообслуговування)

Бесіда за змістом тексту:

- Чи варто захоплюватися вживанням запозичених слів?
- Якщо так, то чому? Якщо ні, то чому?

4.Лінгвістична гра «Визбиравачі»

З а в д а н н я: виписати власне українські слова та словосполучення.

Кожне слово — це ніби діамантова намистинка у великому разку нашої пребагатої мови.

Згадаймо такі слова, як «оксамит», «перла», «намисто», «рушник», «хустка», «знамено»... Кожне слово має свій сенс, свою красу. У мене особисто породжується велике почуття радості при згадці таких слів, як «світанок», «сонячний промінь», «весняний струмок», «голуба далечінь», «блакитна високість»... А скільки таких слів існує, і за кожним — глибинна сутність і краса! (І. Цюпа.)

5.Гра «Хто швидше?»

З а в д а н н я: визначте слова за походженням. Якщо слово власне українське, то заплодуйте, якщо іншомовного походження, то підніміть руки вгору.

Бутерброд, вареник, майстер, малюнок, іспит, дефект, подорожній, антракт, директор, школа, тролейбус, бібліотека.

7.«Комунікативна п'ятихвилинка»

Робота зі словниками. Користуючись словниками, пояснити значення поданих слів, розставити наголоси та визначити джерело їх запозичення. Увести окремі слова в міні-діалог з теми « Чарівний світ слова».

Нащадок, невмирущий, незвичайний, обирати, обмінювати, перспектива, поет, шанувати, лекція, бібліоман.

V. ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ

1.Лінгвістичний волейбол

З а в д а н н я: спіймати “м’яч”, дібравши до поданих запозичених слів власне українські. Скласти з ними словосполучення.

Гігантський, консенсус, реальний, рандеву, дистанція, сек’юриті, бібліофіл.

VI. ПІДСУМОК

Лінгвістична гра « Закінчіть речення»

- Лексикологія - це
- Лексика – це
- Лексика української мови за походженням поділяється на...
- Власне українськими називаються слова... Наведіть приклади.
- Запозиченими називають слова ... Наведіть приклади.
- Лексичне значення можна знайти в ...

VII. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

1. Вивчити правила за підручником: параграф 7 ст.22-24
2. Виконати за підручником вправи 41, 43,48.(вибраті виконати 2 будь-які із перерахованих)
- 3.Виписати зі словника іншомовних слів 3 слова на вибір, скласти з ними речення.

